

FAİZE DAYALI SWAP SÖZLEŞMELERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ferhan EMİR TUNCAY¹
Hülya CENGİZ²

ÖZ

Vadeli işlem sözleşmeleri, işletmelerin maruz kaldığı riskleri en aza indirmek amacıyla kullanılan finansal araçlardır. Vadeli işlem sözleşmelerinde en çok kullanılanlardan biri faize dayalı swap sözleşmeleridir. Faize dayalı swap sözleşmelerinde taraflar, belirli bir süre boyunca belirli miktarlarda ödeme yükümlülüklerini birbirleriyle takas ederler. Faize dayalı swap sözleşmeleri riskten korunma veya spekülasyon amaçlı gerçekleştirilmektedir. Sözleşmeye hangi amaçla taraf olunuyorsa, buna göre bu işlemlerden sağlanan kazanç ya da kaybın muhasebeleştirilmesi ve raporlanması da farklılık gösterecektir. Swap sözleşmesinin amacı riskten korunma ise bu durumun finansal tablolara da yansıtılması gerekir. Bu çalışma kapsamında faize dayalı swap işlemlerinin muhasebeleştirilmesi Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS)/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) çerçevesinde ele alınmıştır. Vadeli işlemlerin muhasebeleştirilmesi, uluslararası standartlarda riskten korunma temeline dayanır. Bu nedenle, bu çalışmada riskten korunma amaçlı bir swap örneği verilip, süreç içindeki yapılması gereken işlemler ve dönem sonunda mali tabloların nasıl etkilendiği anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Swap, Riskten Korunma, Faize Dayalı Swap Sözleşmeleri, Finansal Araçlar

JEL Sınıflandırması: M41, M49, G43

ACCOUNTING FOR INTEREST RATE BASED SWAP CONTRACTS

ABSTRACT

Contracts are financial instruments that are used to minimize the risks companies incur. Interest rate swap contracts, are among the most used derivatives contracts. Parties of the interest rate swap contracts, exchange the engagement of payments of certain amounts that they should do for a certain period of time. Interest rate swap contracts are practiced for hedging or speculating. The accounting of profit or loss varies depending on the aim of being a part of the contract. It should be expressed in the financial statements if the purpose of swap contracts is hedging. In this study, accounting of interest rate swap contracts was discussed in the scope of the International Accounting Standards (IAS) / International Financial Reporting Standards (IFRS). Since in international standards, the accounting of derivative contracts are based on hedging, a case study of swap with the purpose of hedging was reported in this study. Besides, the procedure should be followed during the process and how the financial statements were affected was herein discussed.

Keywords: Swap, Hedging, Interest Rate Based Swap Contracts, Financial Instruments

JEL Classification: M41, M49, G43

¹ Yrd.Doç.Dr., Kadir Has Üniversitesi Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, ferhanemir@gmail.com

² Arş.Gör.Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, hucengiz@yildiz.edu.tr

1.Giriş

İşletmelerin risklerden korunması amacıyla geliştirilen ürünlerin başında vadeli işlem sözleşmeleri gelmektedir. Vadeli işlem sözleşmeleri, net bir başlangıç yatırımı gerektirmeyen ya da diğer araçlara kıyasla daha az bir başlangıç tutarı ile gerçekleştirilebilen, gelecek bir tarihte ödenecek olan finansal (faiz oranı, döviz kuru, fiyat endeksi) ya da finansal olmayan bir değişken karşısında değeri değişen finansal araçlardır (TFRS 9). Bu sözleşmeler genellikle işletmelerin maruz kaldıkları riskleri en aza indirmek için kullanılmaktadır (Ross, Westerfield ve Jaffe, 2005: 697).

Vadeli işlem piyasaları, spot piyasada ortaya çıkan risklerin ortadan kaldırılması ya da yönetilmesi, gelecekteki fiyat değişimlerine karşı bugünden alım satım yapılması sonucu tarafların olası fiyat dalgalanmalarına karşı korunmalarını sağlamaktadır (SPK, 2007: 5).

Vadeli işlem sözleşmelerine, riskten korunma amacıyla ya da spekülatif amaçla taraf olunabilir (SPK, 2007: 4). Riskten korunan taraf, değişen piyasa koşullarında karşı karşıya kaldıkları riskleri azaltmak amacıyla taraf olurken, spekülatif amaçla taraf olanlar, piyasanın geleceği konusundaki beklentileri doğrultusunda kazanç elde etmeyi hedeflerler (Hull, 2006: 8).Bu amaçlara yönelik her yatırımcı spot piyasaya oranla daha düşük bir maliyetle bu piyasalarda işlem yapabilmektedir. Vadeli işlem sözleşmeleri, hisse senedi, döviz, faiz ya da emtiaya dayalı olarak düzenlenebilmektedir¹. Vadeli işlem sözleşmelerinde en çok kullanılanlardan biri faize dayalı vadeli işlem sözleşmeleridir (Saito ve Schiozer, 2005: 3).

Faize dayalı vadeli işlem sözleşmeleri, faizlerin gelecekteki bir tarih için sabitlenmesinde etkili bir finansal araçtır. Bu sözleşmelerde, sözleşmeye konu olan varlık devlet tahvili ya da hazine bonosu olabilir. Vadeli işlem sözleşmesinde alıcı durumunda olan taraf (uzun pozisyon), önceden belirlenmiş olan miktarda ve türde finansal varlığı belirli bir fiyattan belirli bir tarihte alma yükümlülüğüne girer. Buna karşılık vadeli işlem sözleşmesinde satıcı durumunda olan tarafın (kısa pozisyon), önceden belirlenmiş olan miktarda ve türde finansal varlığı belirli bir fiyattan belirli bir tarihte satma yükümlülüğü vardır (Hull, 2006: 4). Faize dayalı vadeli işlem sözleşmelerinde taraflar; şirketler, bireysel yatırımcılar, spekülâtörler ve mali kuruluşlardan oluşmaktadır.

Faize dayalı vadeli işlem sözleşmeleri temel olarak dört grupta toplanabilir. Bunlar faize dayalı forward, futures, opsiyon ve swap sözleşmeleridir. Bu çalışmada faize dayalı vadeli işlem sözleşmelerinden swap sözleşmeleri ve buna ilişkin muhasebe kayıtları incelenmiştir.

¹<http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/detailsPage.aspx?tabid=489>, Erişim:16.10.2012

2.Faize Dayalı Swap Sözleşmeleri

Swap, tarafların gelecekteki nakit akışlarını değiştirmek için yapılan sözleşmedir (Mishkin ve Eakins, 2006: 663). Swap sözleşmelerinde taraflar belirli bir süre boyunca belirli miktarlarda ödeme yükümlülüklerini birbiriyle takas ederler (Gündüz ve Tural, 1995: 6). Takasa konu olan demeler, sadece faiz, sadece anapara ya da hem anapara hem de faiz ödemeleri olabilmektedir. Burada amaç faiz ve döviz kurundaki dalgalanmaların yaratabileceği riski en aza indirebilmektir. Swap işlemlerinin temel mantığı, farklı kredi değerliliğine sahip kuruluşların değişik mali piyasalardaki farklı kredi koşulları ile karşı karşıya kalmaları ve bu farklılıklardan swap işlemine taraf olan herkesin yararlanabilmesidir (Eriti, 1997: 104).

2.1.Faize Dayalı Swap Sözleşmelerinin zellikleri

Faize dayalı vadeli işlem sözleşmeleri genellikle işletmelerin maruz kaldıkları riskleri en aza indirmek için kullanılmaktadır (Ross, Westerfield & Jaffe, 2005: 697). Faiz oranı riskinden korunma yöntemleri arasında en çok kullanılanı faize dayalı swap szlemeleridir (Ramirez, 2007: 32). Faiz swap sözleşmesiyle, bir kurumun belirli bir para üzerinden, sabit faizle ve daha ucuza sağladığı kredinin, başka bir firmanın yine aynı para cinsinden elde edebildiği değişken faizli ve daha pahalı bir kredi ile değiş-toku etmesi sağlanır. Bu tür swap işlemlerinin temelinde, bir tarafın diğerine göre daha düşük maliyetle kredi elde etmesi ve vade yapıları açısından da bir tarafın, diğerinin kredisindeki vade yapısını tercih etmesi özelliği vardır (Bal, 2001: 152). Faiz swap sözleşmelerinde, her iki taraf da aynı para cinsinden ancak farklı faiz oranı koşulları ile borçlanırlar. Daha sonra faiz ödemesi taahhütlerini değiştirirler.

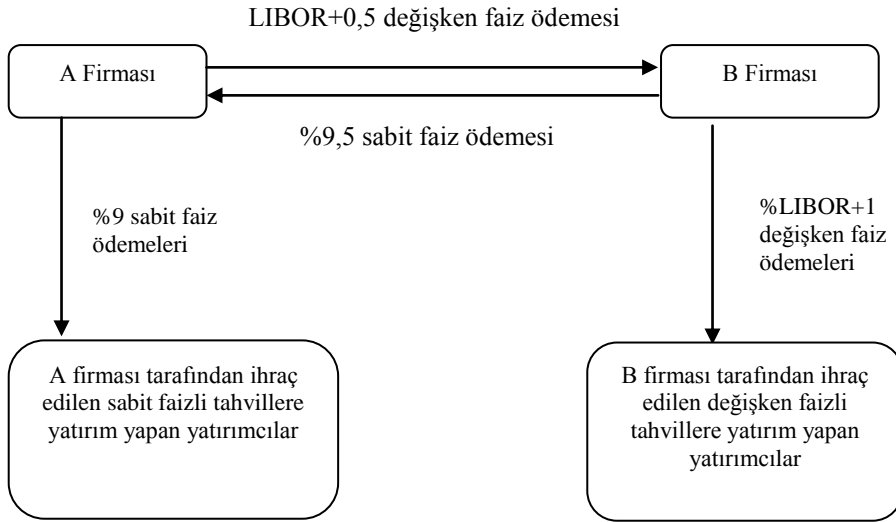
Eurobond piyasasının popülerliğinin artmasıyla, sabit faiz ödemelerini değişken faiz ödemeleriyle değiştirme imkânı veren faiz oranı swap sözleşmelerine olan talep artmıştır. Faiz oranı swap sözleşmeleri tahvil ihraç edenler tarafından kullanılır. Çünkü tahvil ihraç eden işletmeler faiz oranı swap sözleşmesine taraf olarak, gelecekteki tahvil ödemelerini kendileri için daha uygun olabilecek şekilde yeniden yapılandırma olanağına sahip olabilirler. Örneğin iki firma tahvil ihraç etmek istiyor olsun. Bunlardan biri, değişken faiz oranıyla borçlanmak isteyen kredi değerliliği yüksek bir firma (A Firması) olsun. Diğeri ise sabit faiz oranıyla borçlanmayı tercih eden, düşük kredi değerliliğine sahip bir firma (B Firması) olsun. Bu firmaların ihraç ettikleri tahviller için ödeyeceği değişken ve sabit faizler Tablo 1'de görülmektedir (Madura, 1998: 621-622).

Tablo 1: A ve B Firmalarının İhraç Ettikleri Tahviller İçin Ödeyeceği Sabit ve Değişken Faiz Oranları

	Sabit Faiz	Değişken Faiz
Kredi Değerliliği Yüksek Firma (A)	%9	LIBOR+0,5
Kredi Değerliliği Düşük Firma (B)	%10,5	LIBOR+1

Londra Bankalararası Faiz Oranı (LIBOR), zamanla değişmektedir. Verilen bilgilere göre, tahvil ihraç ettiklerinde hem sabit faiz açısından hem de değişken faiz açısından A firması nispi avantaja sahiptir. Ancak sabit faizde bu avantaj daha fazladır. Bu nedenle A firması sabit faizle tahvil ihraç ederken, B firması değişken faizle tahvil ihraç edebilir. Daha sonra, A ve B firmaları faiz ödemelerini değiş tokuş (swap) edebilir. Diyelim ki, A firması LIBOR+0,5 değişken faizi %9,5 sabit faizle, B firması da %9,5 sabit faizi LIBOR+0,5 ile değiştirmek üzere anlaşmaya varıyorlar. Bu faiz oranı swap sözleşmesi Şekil 1’te görülmektedir. Şekil 1’de görüldüğü gibi, kredi değerliliği yüksek olan A firması bu işlemde kazanç elde eder. Çünkü değişken faizle borçlanmak isteyen A firması, swap aracılığı ile B firmasının yaptığı %9,5 oranında sabit faiz ödemesine karşılık, A firmasına ait tahvilleri alan yatırımcılara %9 sabit faiz ödemesi yapacaktır. Dolayısıyla burada %0,5 oranında kazancı söz konusudur. Bunun karşılığında da swap sözleşmesi gereği B firmasına istediği gibi değişken faizle (LIBOR+0,5) ödeme yapacaktır.

Şekil 1: Faiz Oranı Swapı Örneği

A firmasının, B firmasına değişken oranda ödemeleri (LIBOR+0,5), değişken oranda tahvil ihraç etmiş olsaydı, o durumda ödeyeceği tutarla aynı olacaktı. B firması ise swap'tan LIBOR+0,5 almaktadır ki bu oran değişken oranda tahvil ihracında ödemesi gereken tutardan (LIBOR+1) %0,5 düşüktür. Diğer taraftan, %9,5'lik sabit oranda ödeme yapmaktadır ki bu oran sabit faizli tahvil ihraç etmiş olsaydı, ödemesi gereken orandan (%10,5) %1 daha düşük olacaktı. Sonuç olarak, B firması toplam finansman maliyetini yıllık %0,5 düşürmektedir.

2.2.Faize Dayalı Swap Sözleşmelerinin Amaçları

Faize dayalı vadeli işlemler riskten korunma ve spekülâtif amaçlı gerçekleştirilmektedir. Riskten korunan taraf, değişen piyasa koşullarında karşı karşıya kaldıkları riskleri azaltmak amacıyla taraf olurken, spekülâtif amaçla taraf olanlar, piyasanın geleceği konusundaki beklentileri doğrultusunda kazanç elde etmeyi hedeflerler (Hull 2006: 8).

2.2.1.Riskten Korunma Amacı

Risk, gerçekleşen sonuçların, planlanan veya tahmin edilenden olumsuz yönde sapma göstermesi ve ilgili kurumun da bu durumdan dolayı zarar etmesi olasılığıdır (Aydeniz, 2007: 142). Faiz taşıyan menkul değer alım satımı, temel olarak kredi ve faiz riski olmak üzere iki tür risk içermektedir (Ersan, 2003: 50).

Riskten korunma işlemi ile fiyat, faiz ve döviz riskleri, bu risklerden kaçınmak isteyenlerden kabul etmek isteyenlere transfer edilir. Riskten korunma işleminin amacı, belirli bir dönemde varlık veya yükümlülüklerle ilgili olarak oluşabilecek ters yöndeki fiyat, faiz ve kur dalgalanmalarından dolayı oluşacak zararı azaltmaktır. Riskten korunma pozisyonları, ödeme ve tahsilâtın yapılacağı paranın değerini korumak, belirli bir dönemde bir yatırım geliri veya borç almanın faiz maliyetini garantilemek ve/veya döviz cinsinden olan bir borcun tutarını sınırlamak gibi farklı işlemler içerir. Bu durumların her biri için önemli olan, korunan tarafın kendisini, daha önce var olan bir varlık veya yükümlülüğe ilişkin fiyat, faiz veya kur değişikliklerinin etkisinden korumaya çalışmaktır. Yani riskten korunma işlemi, yatırımcıları kendi faaliyet alanlarından doğmayan risklerden korumaktadır (Önce, 1995: 46).

İşletmeler faiz oranlarındaki dalgalanmalardan korunmak amacıyla bilanço içi ve bilanço dışı işlemlere başvurabilirler. Bilanço içi işlemler, işletmenin varlıkları ve borçları arasındaki faiz dengesinin sağlanması olarak tanımlanabilen "aktif-pasif" yönetimidir. Bilanço dışı işlemler ise bilanço içi işlemlerin yetersiz kaldığı durumda işletmelerin amaçlarına ve kendi risk oranına bağlı olarak yeni finansal araçların kullanılmasıdır. Bilanço dışı işlemlerden biri de vadeli işlemlerdir. İşletmelerin ya da bireysel yatırımcıların karşı karşıya kaldıkları riski minimize etmek için kullandıkları yöntemlerden birisi olan bu yöntemde yapılacak olan şey, riskten korunma amacıyla vadeli işlem sözleşmesine taraf olmaktır.

Riskten korunan kalemin, gerçeğe uygun değerindeki veya nakit akışlarındaki değişikliklerin tamamına yakın bir bölümü, riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki ve nakit akışlarındaki değişiklikler ile giderilebiliyorsa, riskten korunma işlemi etkin olarak kabul edilebilir.

Gerçeğe uygun değer riskinden korunmanın amacı, mevcut varlık ya da yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerlerindeki değişim riskini azaltmak ya da ortadan kaldırmaktır (Wilson A. ve Heitger D., 2002: 33). Nakit akış riskinden korunma ise bir varlık veya borca ya da gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin belirli bir riskle ilişkilendirilebilen ve net kâr veya zararı etkileyebilen nitelikteki nakit akışı değişikliklerinden korumak için gerçekleştirilen bir riskten korunma işlemidir (Tenker, 2004: 286).

Riskten korunma amacıyla bir vadeli işleme taraf olunurken dikkat edilmesi gereken iki unsur vardır. Birincisi, vadeli işlemin üzerine yapılacağı varlığın riskten korunacak varlıkla doğrudan ilişkisinin olması, ikincisi ise söz konusu varlık ile vadeli işlemin vadelerinin aynı olmasıdır. Riskten korunmak amacıyla sözleşmeye taraf olanlar, ya olağan ticari faaliyetleri sırasında fiyat değişikliklerinden ötürü uğrayabileceği zararlardan korunmak isteyen ya da ellerindeki menkul kıymet portföylerini korumak isteyen yatırımcılardır (Ceylan, 2003: 292).

2.2.2. Spekülatif Amaç

Fiyatların gelecekteki muhtemel seyrini tahmin ederek kâr amaçlı pozisyon alınması işlemine spekülasyon denir (Karatepe, 2000: 17). Spekülasyon, yeterli sermaye yatırımı olmaksızın piyasadaki gelecek tahminlerine dayanarak kazanç elde etmeye çalışmaktır (Solnik ve McLeavy, 2003: 522). Spekülatör ise gelecekte gerçekleşmesi muhtemel fiyat hareketlerinden kazanç elde etmeyi hedefleyen ve bu doğrultuda risk üstlenen taraftır.

Spekülatör, şayet gelecekte bir varlığın vadeli fiyatının spot fiyattan düşük olacağını düşünüyorsa, o varlığa dayalı vadeli işlem sözleşmesini satın alarak, sözleşmenin fiyatının vade sonunda spot fiyatına eşit olacak şekilde yükseleceğini bekler ve bu sözleşmeyi yüksek fiyattan satarak kazanç elde etmeyi planlar.

Vadeli piyasaların kaldıraç etkisi spekülatörler açısından çok önemlidir. Çünkü yatırımcı mevcut kaynakları ile spot piyasada çok daha az yatırım yapabilecekken, vadeli piyasalarda daha küçük sermaye ile çok daha büyük bir portföyü yönetme şansına sahip olabilmektedir. Ayrıca spekülatörler piyasada işlem hacmini ve likiditeyi artırmaktadırlar. Riskten korunan tarafın karşısında yer alarak arz talep dengesini sağlamaktadır.

3.Faize Dayalı Swap Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Faize dayalı vadeli işlemlerin muhasebeleştirilmesinde karşılaşılan temel sorunlar, vadeli işlemin kayıt altına alınması, değerlendirilmesi ve raporlanmasıdır. Yukarıda bahsedilen sorunlara çözüm yolları aranırken öncelikle bu araçların kullanılmasındaki amacı belirlemek gerekmektedir. Faize dayalı vadeli işlemler hem faiz riskinden korunmak amacıyla hem de kâr sağlamak amacıyla yapılabilir. Sözleşmeye hangi amaçla taraf olunuyorsa, buna göre bu işlemlerden sağlanan kazanç ya da kayıpların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması da farklılık gösterecektir.

Sözleşmeye hangi amaçla taraf olduğu önemlidir. Şayet riskten korunma amacı güdülüyorsa, işletmenin karşı karşıya kalmış olduğu risk, riskten korunma araçlarıyla gerçekte azaltılmış olsa bile bu durum muhasebe sonuçlarına uygun bir şekilde yansıtılamazsa riskten korunmanın beklenen etkileri finansal tablolara yansıtılamayacaktır. Örneğin, mevcut varlık ve yükümlülüklerle ilişkin kâr veya zararlar, bu varlık ve yükümlülükleri riskten korumak üzere kullanılan araçlara ilişkin kâr veya zararlardan farklı bir dönemde raporlanıyorsa farklı dönemlerin kârlarında karşılaştırma sağlanacağından kârlarda dalgalanmaya neden olacaktır (Önce, 1995: 48).

Bu sorunların çözümüne yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde standart belirleme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında faize dayalı vadeli işlemlerin muhasebeleştirilmesi sadece Türkiye Muhasebe Standartları ile Türkiye Finansal Raporlama Standartları çerçevesinde ele alınmıştır. Faize dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesine yönelik diğer tüm finansal araçların da incelendiği, bunlarla ilgili hükümlerin yer aldığı dört standart yayımlanmıştır. Bunlar 32 Numaralı “Finansal Araçlar: Sunum” Standardı, 39 Numaralı “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardı, 7 Numaralı “Finansal Araçlar: Açıklamalar” Standardı ve 9 Numaralı “Finansal Araçlar” Uluslararası Finansal Raporlama Standardıdır.

Konuya ilişkin Türkiye Muhasebe Standartları incelendiğinde, vadeli işlemlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin esaslar belirlenirken riskten korunma amacı esas alınmıştır. Vadeli işleme riskten korunma amacıyla taraf olduğunda, riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişiklik sonucu oluşan kazanç ya da kayıp, riskten korunma kalemin gerçeğe uygun değerindeki değişiklik sonucu oluşan kazanç ya da kayıpların dikkate alındığı dönemde gelir tablosunda raporlanır.

Gerçeğe uygun değer riskinden korunmada riskten korunma kalemin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişiklik sonucu oluşan kazanç ya da kayıp değerlendirme tarihinde gelir tablosunda raporlanır. Bununla birlikte, riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişim sonucu oluşan kazanç ya da kayıp da aynı tarihte gelir tablosunda raporlanır. Böylelikle bir taraftaki kazanç ile diğer taraftaki kayıp aynı dönemde raporlandığından dengelenmiş olacaktır.

Nakit akış riskine karşı korunmada ise işletmenin varlık, borç ya da gelecekte karşılaşması muhtemel işlemler sonucu oluşacak nakit akışlarındaki

dalgalanmadan korunmak amacıyla vadeli işleme taraf olacağından, nakit akışı gerçekleşene kadar riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişimden kaynaklanacak olan kazanç ya da kayıp bilançoda raporlanır. Nakit akışının gerçekleştiği ve gelir tablosunu etkilediği dönem de ise gelir tablosuna aktarılır. Böylelikle tıpkı gerçeğe uygun değer riskinden korunmada olduğu gibi riskten korunan kalemden doğan kazanç ya da kayıp, riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişiminden kaynaklanan kazanç ya da kayıp ile aynı dönemde gelir tablosunda raporlanacağından kazanç ve kayıp dengelenmiş olacaktır.

Faize dayalı vadeli işlem sözleşmesine riskten korunma amacıyla taraf olduğunda, bu işlemlerin riskten korunma muhasebesine göre raporlanabilmesi için bir takım koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir:

- (i) Riskten korunma işleminin başlangıcında, riskten korunma ilişkisi ile işletmenin riskten korunma işleminde bulunmasına neden olan risk yönetimi hedef ve stratejisinin resmi bir tanımının bulunması ve bunların resmi bir belgeye dayanması gerekmektedir. Söz konusu belgeleme, riskten korunma aracının belirlenmesi, riskten korunma konusu varlık ya da işlemi, korunulan finansal riskin yapısını ve işletmenin ilgili riskten korunma aracının varlığını gerçeğe uygun değerinde veya nakit akışlarında meydana gelen ve korunulan finansal riskle ilişkilendirilebilen değişiklikleri dengelemedeki etkinliğini nasıl değerlendireceğini içermektedir.
- (ii) Riskten korunma işleminin, korunulan risk ile ilişkilendirilebilen gerçeğe uygun değerdeki veya nakit akışlarındaki değişiklikleri dengelemede oldukça etkin olması ve ilgili riskten korunma ilişkisine ilişkin belgelendirilmiş risk yönetim stratejisi ile tutarlı olması beklenmektedir.
- (iii) Nakit akış riskinden korunma işlemleri için, riskten korunma işleminin konusunu teşkil eden tahmini işlemin gerçekleşme ihtimalinin yüksek olması ve nakit akışlarındaki değişikliklerin kâr veya zararı etkileyebilecek nitelikte olması gerekmektedir.
- (iv) Riskten korunma işleminin etkinliği güvenilir bir şekilde ölçülebilmelidir. Bir başka deyişle, riskten korunma konusu kalemin korunulan finansal risk ile ilişkilendirilebilen gerçeğe uygun değeri ve nakit akışları ile riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde ölçülebilir olması gerekmektedir.
- (v) Riskten korunma işlemi sürekli olarak değerlendirilmeli ve tanımlandığı tüm finansal raporlama dönemleri boyunca oldukça etkin olacak şekilde tespit edilmelidir.

Riskten korunma muhasebesinin en karmaşık ve anlaşılması güç kriterleri etkinlik ve gerçeğe uygun değer ölçülmesidir (Türel ve Selvi, 2007: 106). Belirtilen bu ölçütler çerçevesinde aşağıda bir swap sözleşmesine nakit akış riskinden korunmak amacıyla taraf olan bir işletmenin konuya ilişkin örneği ele alınmıştır.

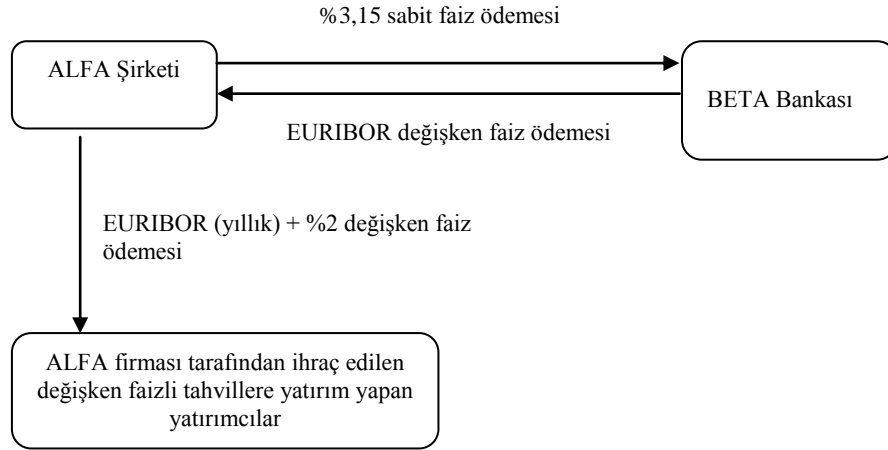

4.Nakit Akış Riskinden Korunmaya Yönelik Faiz Swap Sözleşmesi Uygulama rneği

ALFA Şirketi 31 Aralık 2011 tarihinde, 100.000TL nominal değerli, 5 yıllık değişken faizli kupon ödemeli tahvil ihraç etmiştir. Yıllık kupon oranı Euribor+%2'dir. Euribor her faiz döneminin başlangıcında sabitlenmektedir.

ALFA Şirketi kupon ödemelerini değişken faizle yapacağından faiz oranındaki artış riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Őirket, tahvil faiz kupon ödemelerinde ödeyeceği faiz oranını %5,15'e sabitleyip nakit akış riskinden korunmak istemektedir. Bu nedenle işletme tahvilin ihraç edilmesiyle eř zamanlı olarak, 31.12.2011 tarihinde 100.000TL tutarında bir "faiz oranı swap sözleşmesine" taraf olmuştur.

Şekil 2: ALFA Şirketi'nin Faiz Riskine Karşı Korunma Stratejisi

Faiz oranı swap sözleşmesine göre, ALFA Şirketi, BETA Bankası'ndan varsayımsal tutar üzerinden değişken faiz (Euribor) tahsil edecek, buna karşılık yıllık %3,15 oranında sabit faiz ödeyecektir. *nakit akış riskinden korunmak* amacıyla girilen Faize dayalı swap sözleşmesinde ihraç eden Őirket, banka ve tahvillere yatırım yapan yatırımcılar, arasındaki ilişkiler Şekil 2'de gösterilmiştir. Bu tahvil ve swap kombinasyonu, ALFA Şirketi'nin net $2+3,15=5,15$ faiz ödemesiyle sonuçlanacaktır.

4.1.Riskten Korunma İlişkisinin Dokümantasyonu

Riskten korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için öncelikle risk yönetimi konusunu, stratejisini, riskten korunma türünü, korunan risk faktörünü, riskten ko-

runma aracını, riskten korunan kalemi, etkinlik testlerini içeren dokümantasyonun yapılması gerekmektedir. Tablo 2’de riskten korunma ilişkisini açıklayan dokümantasyon yer almaktadır.

Tablo 2: Riskten Korunma İlişkisini Açıklamak Amacıyla Yapılan Dokümantasyon

Risk Yönetimi Konusu	ALFA İşletmesi’nin tahvillerinin Euribor’a ilişkin nakit çıkışını %5,15’e sabitlemektedir.
Risk Yönetimi Stratejisi	İşletme borçlanmalarını değişken faizden sabit faize dönüştürmeye çalışmaktadır. İşletme sabit faiz oranıyla piyasadan borçlanamıyorsa faize dayalı vadeli işlemler aracılığıyla net borcunu sabit faizli hale getirmektedir.
Riskten Korunma Türü	Nakit akışı riskine karşı korunmadır.
Korunulan Risk	Faiz oranı riskidir. Tahvilin nakit çıkışlarındaki değişim, Euribor faiz oranındaki değişikliklere bağlanabilir.
Riskten Korunma Aracı	XXX referans numaralı faize dayalı swap sözleşmesidir. Sözleşmenin diğer tarafı BETA Bankası’dır ve bu bankanın kredi riskinin çok düşük olduğu kabul edilir.
Riskten Korunan Kalem	YYY referans numaralı 5 yıllık değişken faizli tahvilin nakit çıkışıdır.
Etkinlik Testinin Tespiti	Riskten korunmanın etkinliği, riskten korunma aracının nakit akışındaki değişim ile riskten korunan kalemin nakit akışındaki değişimin karşılaştırılmasıyla belirlenir. Riskten korunma aracının nakit akışındaki değişimleri, riskten korunan kalemin nakit akışındaki değişimleri <u>tümüyle</u> dengelemektedir. Geleceğe Yönelik Etkinlik Testi: Geleceğe yönelik test, Kritik Koşullar Metodu kullanılarak başlangıçta ve her raporlama tarihinde yapılmaktadır. Eğer, (i) Riskten korunma aracının kritik koşulları, riskten korunan kalemin unsurlarıyla örtüşüyorsa (Örneğin, tutar, kur, faiz, dönem...) ve (ii) Tarafların kredi riski düşükse, riskten korunmanın etkinliğinin yüksek olduğu kabul edilir. Riskten korunma aracı için karşı tarafın kredi riski sürekli izlenir. Geçmişe Yönelik Etkinlik Testi: Geçmişe yönelik etkinlik testi, Rasyo Analizi Metodu kullanılarak her raporlama tarihinde yapılır. Rasyo analizi, türev ürünün belirlenen gerçeğe uygun değeri ile riskten korunan kalemin belirlenen son gerçeğe uygun değeri oranlanarak yapılır. Eğer rasyo, %80 ile %125 arasında olursa, riskten korunmanın yüksek düzeyde etkin olduğu kabul edilir.

4.2.Tahvilin ve Swap Sözleşmesinin Değerlemesi

Swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değeri, gelecekteki tüm sabit faiz ödemelerinden değişken faizli alacakların farklarının bugünkü değerleri alınıp toplanarak hesaplanır. Bugünkü değer hesaplanmasında kullanılan iskonto oranları verim eğrisi yardımıyla hesaplanmıştır. Yıllar itibarıyla swap sözleşmesinin netleşme tutarı ve gerçeğe uygun değeri Tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 3: Swap Sözleşmesinin Gerçeğe Uygun Değerleri

Bilanço Tarihi	Euribor (yıllık)	Tahvil Faiz Oranı	Swap Faiz Oranı	Swap Sözleşmesinin Netleme Tutarı	Swap Sözleşmesinin Gerçeğe Uygun Değeri	Swap Sözleşmesinin Gerçeğe Uygun Değerindeki Değişim
31.12.11	-	-	-	-	0	0
31.12.12	%2,25	%4,25	%3,15	(900)	4350	4350
31.12.13	%3,20	%5,20	%3,15	50	1200	(3150)
31.12.14	%3,45	%5,45	%3,15	300	745	(455)
31.12.15	%2,95	%4,95	%3,15	(200)	(315)	(1060)
31.12.16	%3,40	%5,40	%3,15	250	0	315

31.12.2011 tarihinde Euribor %2,25 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, 31.12.2012 tarihinde yapılacak kupon demesi Şöyle hesaplanır:

$$\begin{aligned} \text{Tahvil Faizi} &= \text{Varsayımsal tutar} * [\text{Euribor (yıllık)} + \%2] \\ &= 100.000 * (\%2,25 + \%2) = 4.250 \end{aligned}$$

Swap sözleşmesi gereği ALFA İşletmesi BETA Bankası'na %3,15 sabit faiz ödeyecek buna karşılık ise Euribor (%2,25) tahsil edecektir. Bu durumda ALFA İşletmesi net olarak BETA Bankası'na 900 TL ödeyecektir.

$$\begin{aligned} \text{Swap netleme tutarı} &= \text{Varsayımsal tutar} * (\text{Euribor (yıllık)} - \text{sabit oran}) \\ &= 100.000 * (\%2,25 - \%3,15) = -900 \text{ TL} \end{aligned}$$

31.12.2012 tarihinde Euribor %3,20 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, 31.12.2013 tarihinde yapılacak kupon demesi Şöyle hesaplanır:

$$\begin{aligned} \text{Tahvil Faizi} &= \text{Varsayımsal tutar} * \text{Euribor (yıllık)} + \%2 \\ &= 100.000 * (\%3,20 + \%2) = 5.200 \end{aligned}$$

Swap sözleşmesi gereği ALFA İşletmesi BETA Bankası'na %3,15 sabit faiz ödeyecek buna karşılık ise Euribor (%3,20) tahsil edecektir. Bu durumda ALFA İşletmesi net olarak BETA Bankası'ndan 50TL tahsil edecektir.

$$\begin{aligned} \text{Swap netleme tutarı} &= \text{Varsayımsal tutar} * (\text{Euribor (yıllık)} - \text{sabit oran}) \\ &= 100.000 * (\%3,20 - \%3,15) = 50 \text{ TL} \end{aligned}$$

31.12.2013 tarihinde Euribor %3,45 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, 31.12.2014 tarihinde yapılacak kupon demesi Şöyle hesaplanır:

$$\begin{aligned} \text{Tahvil Faizi} &= \text{Varsayımsal tutar} * \text{Euribor (yıllık)} + \%2 \\ &= 100.000 * (\%3,45 + \%2) = 5.450 \end{aligned}$$

Swap sözleşmesi gereği ALFA İşletmesi BETA Bankası'na %3,15 sabit faiz ödeyecek buna karşılık ise Euribor (%3,45) tahsil edecektir. Bu durumda ALFA İşletmesi net olarak BETA Bankası'ndan 300TL tahsil edecektir.

$$\begin{aligned} \text{Swap netleme tutarı} &= \text{Varsayımsal tutar} * (\text{Euribor (yıllık)} - \text{sabit oran}) \\ &= 100.000 * (\%3,45 - \%3,15) = 300 \text{ TL} \end{aligned}$$

31.12.2014 tarihinde Euribor %2,95 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, 31.12.2015 tarihinde yapılacak kupon ödemesi şöyle hesaplanır:

$$\begin{aligned} \text{Tahvil Faizi} &= \text{Varsayımsal tutar} * \text{Euribor (yıllık)} + \%2 \\ &= 100.000 * (\%2,95 + \%2) = 4,950 \end{aligned}$$

Swap sözleşmesi gereği ALFA İşletmesi BETA Bankası'na %3,15 sabit faiz ödeyecek buna karşılık ise Euribor (%2,95) tahsil edecektir. Bu durumda ALFA İşletmesi net olarak BETA Bankası'na 200 TL ödeyecektir.

$$\begin{aligned} \text{Swap netleşme tutarı} &= \text{Varsayımsal tutar} * (\text{Euribor (yıllık)} - \text{sabit oran}) \\ &= 100.000 * (\%2,95 - \%3,15) = -200 \text{ TL} \end{aligned}$$

31.12.2015 tarihinde Euribor %3,40 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, 31.12.2016 tarihinde yapılacak kupon ödemesi şöyle hesaplanır:

$$\begin{aligned} \text{Tahvil Faizi} &= \text{Varsayımsal tutar} * \text{Euribor (yıllık)} + \%2 \\ &= 100.000 * (\%3,40 + \%2) = 5.400 \end{aligned}$$

Swap sözleşmesi gereği ALFA İşletmesi BETA Bankası'na %3,15 sabit faiz ödeyecek buna karşılık ise Euribor (%3,40) tahsil edecektir. Bu durumda ALFA İşletmesi net olarak BETA Bankası'ndan 250 TL tahsil edecektir.

$$\begin{aligned} \text{Swap netleşme tutarı} &= \text{Varsayımsal tutar} * (\text{Euribor (yıllık)} - \text{sabit oran}) \\ &= 100.000 * (\%3,40 - \%3,15) = 250 \text{ TL} \end{aligned}$$

4.3.Etkinlik Testleri

4.3.1.Geleceğe Yönelik Etkinlik Testleri

Geleceğe yönelik etkinlik testlerinin amacı, ALFA Şirketi'nin riskten korunma dönemi boyunca riskten korunmanın yüksek etkinlikte olacağı yönünde geçerli bir beklentisinin olmasını kanıtlamaktır. Geleceğe yönelik etkinlik testini, ALFA Şirketi riskten korunmanın başlangıcında (31.12.2011) ve her raporlama tarihinde yapar. Raporlama tarihlerinde yapılacak geleceğe yönelik testler, "Kritik Koşullar Metodu" kullanılarak yapılır.

Riskten korunma aracının yani swap sözleşmesinin koşulları, tarafların kredi riski olmadığı varsayımı altında riskten korunma kalemin koşulları ile örtüşmektedir. Çünkü

- i. Swap sözleşmesinin kritik koşulları, riskten korunma kalemin yani tahvilin koşullarıyla tamamen eşleşmektedir.
- ii. Tarafların kredi riski çok düşüktür. Bu, riskten korunmayı yüksek düzeyde etkin olasılıkla sonuçlandırır. Ayrıca swap sözleşmesinin vadesi boyunca sözleşmenin diğer tarafının kredi riski sürekli izlenir.

4.3.2.Geçmişe Yönelik Etkinlik Testleri

ALFA İşletmesi, riskten korunma ilişkisinin vadesinde ve her raporlama tarihinde geçmişe yönelik etkinlik testi yapmaktadır. Geçmişe yönelik etkinlik testinden riskten korunma kalemin gerçeğe uygun değerindeki değişimlerle riskten korunma

araçlarının gerçeğe uygun değerindeki değişimlerin aynı olması gibi son derece yüksek düzeyde etkinlik beklenir. İşletme, her bir geçmişe yönelik etkinlik testini, *rasyo analizi* metodunu kullanarak yapmıştır. Ancak, eğer swap sözleşmesinin taraflarının kredi itibarında önemli bir gerileme varsa ya da swap likiditesinde önemli bir değişim varsa, etkinsizlik gerçekleşebilirdi. ALFA İşletmesi, her bir geçmişe yönelik testi, rasyo analizi metodunu kullanarak yapmıştır.

Etkinlik hesaplanırken şu formül kullanılmıştır:

Etkinlik Oranı (Rasyo)=Riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişim/Riskten korunan kalemin gerçeğe uygun değerindeki değişim

Korunma aracının unsurları riskten korunan kalemin unsurlarıyla tamamen aynı olduğundan swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değeri ile tahvilin gerçeğe uygun değerinin yıllar itibarıyla değişimleri aynıdır.

Bu örnekte swap sözleşmesi tarafının (BETA Bankası) kredi itibarı, önemli bir gerileme yaşamamıştır. Bu nedenle rasyo analizi kullanılarak yapılan geçmişe yönelik testlerin sonuçları her zaman %100 olmuştur. Gerçeğe uygun değerdeki değişim her faiz döneminde ayrı hesaplanır.

4.3.Muhasebe Kayıtları

ALFA İşletmesi'nin 31.12.2011 tarihinde yapması gereken muhasebe kayıtları şöyledir:

Kasa	31.12.2011	100.000	
			100.000
		Finansal Borçlar- Çıkarılmış Tahviller	
<i>Tahvil ihracının kaydı</i>			
Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç. Alacaklar	31.12.2011	100.000	
			100.000
		Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç. Borçlar	

ALFA Şirketi'nin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla 31.12.2011 tarihinde ihraç ettiği tahvilin kaydı yapılırken, tahvil ihracıyla borçlanıldığından Finansal Borçlar Hesabı'na alacak, buna karşılık alınan 100.000 TL Kasa Hesabı'na borç kaydedilir. Faize dayalı swap sözleşmesi varsayımsal tutar üzerinden yapıldığından ve vade sonunda gerçek bir borç-alacak ilişkisi doğurmadığından sözleşme tutarı nazım hesaplarda izlenmektedir. Bu nedenle Riskten Korunma Amaçlı Türev Fi-

nansal Araçlardan Alacaklar Hesabı'na borç, Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Borçlar Hesabı'na alacak kaydedilir. Başlangıçta swapın gerçeğe uygun değeri sıfır olduğundan ona ilişkin bir yevmiye kaydı yapılmamaktadır.

ALFA İşletmesi'nin 31.12.2012 tarihinde yapması gereken muhasebe kayıtları şöyledir:

	31.12.2012		
Faiz Gideri		4.250	
	Kasa		4.250

Tahvil kupon ödemesinin kaydı

	31.12.2012		
Türev Finansal Varlıklar		4.350	
	Ertelenen Türev Ürün Kazancı		4.350

Swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değer değişiminin kaydı

	31.12.2012		
Faiz Gideri		900	
	Kasa		900

Swap netleşme tutarının kaydı

İlk kayıt yılsonu itibariyle gerçekleşen tahvil faiz giderinin kaydıdır. Kupona 31.12.2012 tarihinde 4.250 TL (=100.000 TL*%4,25) ödenecektir. Bu nedenle Faiz Gideri Hesabı'na 4.250TL borç kaydı, kupon ödemesi yapıldığı için de Kasa Hesabı'na alacak kaydı yapılır.

İkinci kayıta ise swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim hesaplanarak kaydedilir. Swapın gerçeğe uygun değerindeki değişim 4.350TL'lik bir artıştır. *Bu nakit akış riskinden korunma olduğu için* swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değer değişimlerinin tamamı bilançoda, özkaynaklarda raporlanır. 4.350TL tutarındaki gerçeğe uygun değer artışı özkaynaklarda "Ertelenen Türev Ürün Kazancı Hesabına" alacak kaydedilir. Türev ürünün gerçeğe uygun değeri ise bilançoda varlıklarda raporlanır. Bu nedenle "Türev Finansal Varlıklar Hesabı'na" borç kaydedilir.

Üçüncü kayıt ise faiz swapı sözleşmesi gereği hesaplanan net faiz tutarının dönem sonu itibariyle tahakkukuna ilişkindir. Sözleşmeye göre ALFA İşletmesi BETA Bankası'na sabit faiz ödeme yükümlülüğü olduğundan bu tarihte $100.000 \text{ TL} * 0,0315 = 3.150 \text{ TL}$ ödeyecektir. Buna karşılık Euribor (%2,25) faiz tahsil edecektir. $(100.000 \text{ TL} * 0,0225 = 2.250 \text{ TL})$

Sözleşmede taraflar arasındaki ödenecek ve tahsil edilecek faiz tutarları netleştirilerek, ALFA İşletmesi BETA Bankası'na $3.150 - 2.250 = 900 \text{ TL}$ ödeyecektir. Bu nedenle bu tutar Faiz Gideri Hesabı'na borç, Kasa Hesabı'na alacak kaydedilir.

ALFA İşletmesi'nin 31.12.2013 tarihinde yapması gereken muhasebe kayıtları şöyledir:

Faiz Gideri	31.12.2013	5.200	
	Kasa		5.200
<i>Tahvil kupon ödemesinin kaydı</i>			
	31.12.2013		
Ertelenen Türev Ürün Kaybı		3.150	
	Türev Finansal Yükümlülükler		3.150
<i>Swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değer değişiminin kaydı</i>			
	31.12.2013		
Kasa		50	
	Faiz Geliri		50
<i>Swap netleşme tutarının kaydı</i>			

İlk kayıt yılsonu itibariyle gerçekleşen tahvil faiz giderinin kaydıdır. Kupona 31.12.2013 tarihinde 5.200 TL (=100.000 TL*%5,20) ödenecektir. Bu nedenle Faiz Gideri Hesabı'na 5.200 TL borç kaydı, kupon ödemesi yapıldığı için de Kasa Hesabı'na alacak kaydı yapılır.

İkinci kayıta ise swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim hesaplanarak kaydedilir. Swapın gerçeğe uygun değerindeki değişim 3.150 TL'lik bir azalıştır. 3.150 TL tutarındaki gerçeğe uygun değer azalışı özkaynaklarda "Ertelenen Türev Ürün Kaybı Hesabı'na" borç kaydedilir. Türev ürünün gerçeğe uygun değeri ise bilançoda yükümlülüklerde raporlanır. Bu nedenle azalış "Türev Finansal Yükümlülük Hesabı'na" alacak kaydedilir.

Üçüncü kayıt ise faiz swapı sözleşmesi gereği hesaplanan net faiz tutarının dönem sonu itibariyle tahakkukuna ilişkindir. Sözleşmeye göre ALFA İşletmesi, BETA Bankası'na sabit faiz ödeme yükümlülüğü olduğundan, bu tarihte $100.000 \text{ TL} * 0,0315 = 3.150 \text{ TL}$ ödeyecektir. Buna karşılık Euribor (%3,20) faiz tahsil edecektir. $(100.000 \text{ TL} * 0,0320 = 3.200 \text{ TL})$. Sözleşmede taraflar arasındaki ödenecek ve tahsil edilecek faiz tutarları netleştirilerek, ALFA İşletmesi BETA Bankası'ndan $3.200 - 3.150 = 50 \text{ TL}$ tahsil edecektir. Bu nedenle bu tutar Faiz Geliri Hesabı'na alacak, Kasa Hesabı'na borç kaydedilir.

ALFA İşletmesi'nin 31.12.2014 tarihinde yapması gereken muhasebe kayıtları şöyledir:

Faiz Gideri	31.12.2014	5.450	
	Kasa		5.450
Tahvil kupon ödemesinin kaydı			
	31.12.2014		
Ertelenen Türev Ürün Kaybı		455	
	Türev Finansal Yükümlülük		455
Swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değer değişiminin kaydı			
	31.12.2014		
Kasa		300	
	Faiz Geliri		300
Swap netleşme tutarının kaydı			

İlk kayıt yılsonu itibariyle gerçekleşen tahvil faiz giderinin kaydıdır. Kupona 31.12.2014 tarihinde 5.450 TL (=100.000 TL*%5,45) ödenecektir. Bu nedenle Faiz Gideri Hesabı'na 5.450 TL borç kaydı, kupon ödemesi yapıldığı için de Kasa Hesabı'na alacak kaydı yapılır.

İkinci kayıta ise swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim hesaplanarak kaydedilir. Swapın gerçeğe uygun değerindeki değişim 455 TL'lik bir azalıştır. 455 TL tutarındaki gerçeğe uygun değer azalışı özkaynaklarda "Ertelenen Türev Ürün Kaybı Hesabı'na" borç kaydedilir. Türev ürünün gerçeğe uygun değeri ise bilançoda yükümlülüklerde raporlanır. Bu nedenle azalış "Türev Finansal Yükümlülükler Hesabı'na" alacak kaydedilir.

Üçüncü kayıt ise faiz swapı sözleşmesi gereği hesaplanan net faiz tutarının dönem sonu itibariyle tahakkukuna ilişkindir. Sözleşmeye göre ALFA İşletmesi BETA Bankası'na sabit faiz ödeme yükümlülüğü olduğundan bu tarihte $100.000 \text{ TL} * 0,0315 = 3.150 \text{ TL}$ ödeyecektir. Buna karşılık Euribor (%3,45) faiz tahsil edecektir. $(100.000 \text{ TL} * 0,0345 = 3.450 \text{ TL})$

Sözleşmede taraflar arasındaki ödenecek ve tahsil edilecek faiz tutarları netleştirilerek, ALFA İşletmesi BETA Bankası'ndan $3.450 - 3.150 = 300 \text{ TL}$ tahsil edecektir. Bu nedenle bu tutar Kasa Hesabı'na borç, Faiz Geliri Hesabı'na alacak kaydedilir.

ALFA İşletmesi'nin 31.12.2015 tarihinde yapması gereken muhasebe kayıtları şöyledir:

Faiz Gideri	31.12.2015	4.950	
	Kasa		4.950
Tahvil kupon ödemesinin kaydı			
	31.12.2015		
Ertelenen Türev Ürün Kaybı		1.060	
	Türev Finansal Yükümlülük		1.060
Swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değer değişiminin kaydı			
	31.12.2015		
Faiz Gideri		200	
	Kasa		200
Swap netleşme tutarının kaydı			

İlk kayıt yılsonu itibariyle gerçekleşen tahvil faiz giderinin kaydıdır. Kupona 31.12.2015 tarihinde 4.950 TL (=100.000 TL*%4,95) ödenecektir. Bu nedenle Faiz Gideri Hesabı'na 4.950 TL borç kaydı, kupon ödemesi yapıldığı için de Kasa Hesabı'na alacak kaydı yapılır.

İkinci kayıta ise swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim hesaplanarak kaydedilir. Swapın gerçeğe uygun değerindeki değişim 1.060 TL'lik bir azalıştır. 1.060 TL tutarındaki gerçeğe uygun değer azalışı özkaynaklarda "Ertelenen Türev Ürün Kaybı Hesabı'na" borç kaydedilir. Türev ürünün gerçeğe uygun değeri ise bilançoda yükümlülüklerde raporlanır. Bu nedenle azalış "Türev Finansal Yükümlülükler Hesabı'na" alacak kaydedilir.

Üçüncü kayıt ise faiz swapı sözleşmesi gereği hesaplanan net faiz tutarının dönem sonu itibariyle tahakkukuna ilişkindir. Sözleşmeye göre ALFA İşletmesi BETA Bankası'na sabit faiz ödeme yükümlülüğü olduğundan bu tarihte $100.000 \text{ TL} * 0,0315 = 3.150 \text{ TL}$ ödeyecektir. Buna karşılık Euribor (%2,95) faiz tahsil edecektir. $(100.000 \text{ TL} * 0,0295 = 2.950 \text{ TL})$ Sözleşmede taraflar arasındaki ödenecek ve tahsil edilecek faiz tutarları netleştirilerek, ALFA İşletmesi BETA Bankası'na $3.150 - 2.950 = 200 \text{ TL}$ ödeyecektir. Bu nedenle bu tutar Faiz Gideri Hesabı'na borç, Kasa Hesabı'na alacak kaydedilir.

ALFA İşletmesi'nin 31.12.2016 tarihinde yapması gereken muhasebe kayıtları şöyledir:

Finansal Borç	31.12.2016	100.000	
	Kasa		100.000
<i>Tahvilin İtfası</i>			
	31.12.2016		
Faiz Gideri		5.400	
	Kasa		5.400
<i>Tahvil kupon ödemesinin kaydı</i>			
	31.12.2016		
Türev Finansal Varlıklar		315	
	Ertelenen Türev Ürün Kazancı		315
<i>Swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değer değişiminin kaydı</i>			
	31.12.2016		
Kasa		250	
	Faiz Geliri		250
<i>Swap netleşme tutarının kaydı</i>			

İlk kayıt vadesi dolan tahvilin itfasına yöneliktir. Tahvilin vadesi dolduğundan anapara tutarı ödenir. Böylelikle finansal borç azalacağından Finansal Borç Hesabı'na borç, anapara ödemesi yapıldığı için de Kasa Hesabı'na alacak kaydedilir.

İkinci kayıt yılsonu itibariyle gerçekleşen tahvil faiz giderinin kaydıdır. Kuponu 31.12.2016 tarihinde 5.400 TL (=100.000 TL*%5,40) ödenecektir. Bu nedenle Faiz Gideri Hesabı'na 5.400 TL borç kaydı, kupon ödemesi yapıldığı için de Kasa Hesabı'na alacak kaydı yapılır.

Üçüncü kayıtta ise swap sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim hesaplanarak kaydedilir. Swapın gerçeğe uygun değerindeki değişim 315 TL'lik bir artıştır. 315 TL tutarındaki gerçeğe uygun değer artışı özkaynaklarda "Ertelenen Türev Ürün Kazancı Hesabı'na" alacak kaydedilir. Türev ürünün gerçeğe uygun değeri ise bilançoda varlıklarda raporlanır. Bu nedenle artış "Türev Finansal Varlıklar Hesabı'na" borç kaydedilir.

Dördüncü kayıt ise faiz swapı sözleşmesi gereği hesaplanan net faiz tutarının dönem sonu itibariyle tahakkukuna ilişkindir. Sözleşmeye göre ALFA İşletmesi BETA Bankası'na sabit faiz ödeme yükümlülüğü olduğundan bu tarihte 100.000 Euro*0,0315 = 3.150 TL ödeyecektir. Buna karşılık Euribor (%3,40) faiz tahsil edecektir. (100.000 TL*0,0340 = 3.400 TL)

Sözleşmede taraflar arasındaki ödenecek ve tahsil edilecek faiz tutarları netletirilerek, ALFA İşletmesi BETA Bankası'ndan $3.400 - 3.150 = 250$ TL tahsil edecektir. Bu nedenle bu tutar Faiz Geliri Hesabı'na alacak, Kasa Hesabı'na borç kaydedilir.

Vade boyunca riskten korunmanın gelir tablosundaki etkisi Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Riskten Korunan Kalem ve Riskten Korunma Aracının Gelir Tablosundaki Etkisi

Gelir Tablosu Kalemleri	1.1.2012-31.12.2012	1.1.2013-31.12.2013	1.1.2014-31.12.2014	1.1.2015-31.12.2015	1.1.2016-31.12.2016
Faiz Gideri (Tahakkuk Eden Faiz Kuponu)	(4.250)	(5.200)	(5.450)	(4.950)	(5.400)
Faiz Gideri/Geliri (Swap Netleme Tutarı)	(900)	50	300	(200)	250
TOPLAM	(5.150)	(5.150)	(5.150)	(5.150)	(5.150)

Böylelikle, işletme nakit akış riskine karşı korunmak amacıyla taraf olduğu sözleşme ile tahvilin vadesi dolana kadar her dönem sonunda nakit çıkışını 5.150 TL'ye sabitlemi bulunmaktadır.

Tablo 5. Riskten Korunan Kalem ve Riskten Korunma Aracının Bilançodaki Etkisi

Bilanço Kalemleri	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Aktif					
Kasa	94.850	89.700	84.550	79.400	(25.750)
Türev Finansal Varlıklar	4.350	4.350	4.350	4.350	4.665
Aktif Toplamı	99.200	94.050	88.900	83.750	(21.085)
Pasif					
Finansal Borçlar	100.000	100.000	100.000	100.000	0
Türev Finansal Yükümlülükler	-	3.150	3.605	4.665	4.665
Ertelenen Türev rn Kazancı/Kayı	4.350	1.200	745	(315)	0
Kar/Zarar	(5.150)	(10.300)	(15.450)	(20.600)	(25.750)
Pasif Toplamı	99.200	94.050	88.900	83.750	(21.085)

Vade boyunca riskten korunma aracının da riskten korunulan kalemin de bilançoya etkisi ise Tablo 5'de özetlenmiştir. Yukarıda yer alan kısmi bilanço incelendiğinde faize dayalı vadeli işlem sözleşmesine taraf olunduğu tarih itibariyle sözleşme tutarı bilançoda ilgili hesaplarda izlenmeye balar. Sözleşme süresi dolup sözleşme yükümlülükleri yerine getirildiğinde ise bilançodan çıkarılır. Swap sözleşmesine nakit akış riskinden korunma amacıyla taraf olunduğundan sözleşmesinin gerçeğe uy-

gun değer değişimlerinin tamamı bilançoda, özkaynaklarda Ertelenen Türev Ürün Kazancı Hesabı'nda izlenir. Sözleşme süresi dolduğunda ise riskten korunan araçtan doğan kazanç ya da kayıp faize dayalı vadeli işlem sözleşmesi ile dengeleneceğinden söz konusu hesap kapatılır.

Kaynaklar

- Aydeniz, Ş. (2007). Riskten Korunmak (Hedging) İçin Döviz Kuru Üzerine Vadeli İşlem (Futures) Sözleşmesinin Firmalarda Uygulanması. *Öneri Dergisi*, 13(7).
- Bal, H. (2001). Uluslararası Finansman Dış Borç Yönetimi ve Türkiye, İstanbul: TBB Yayınları No 222.
- Ceylan, A. (2003). Finansal Teknikler, Bursa, 5.bs, Ekin Yayıncılık.
- Erişti, M. (1997). Döviz Swapları ve Döviz Swaplarının BSMV Açısından Değerlendirilmesi, *Yaklaşım Dergisi*, 5(53).
- Ersan, İ. (2003). Finansal Türevler Futures, Options&Swaps, İstanbul: Literatür Yayınları, No:18, 3. Basım.
- Finansal Araçlara İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 9) Hakkında Tebliğ (Sıra No:172), Resmi Gazete, Sayı: 27564, 27.04.2010.
- Gündüz L ve Tural M. (1995). Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi.Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Öneri, İstanbul, TBB Yayın No: 193.
- Hull, J.C. (2006). Options, Futuresand Other Derivatives, 6.Ed., New Jersey: Prentice.
- Karatepe, Y. (2000). Türev Piyasaları, Futures-Opsiyon,-Swap, Ankara, A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:587.
- Madura, J. (1998). International Financial Management, USA: South Western College Publishing, 5th Ed.
- Mishkin, F.S. ve Eakins, S. (2006). Financial Markets & Institutions, 5.Ed., USA, Pearson Addison Wesley.
- Önce, S. (1995). Türev Ürünlerin Muhasebe Sorunları ve Bankalar İçin Muhasebeleştirme Şekilleri, Eskişehir, TBB Yayınları No:192.
- Ramirez, J. (2007). Accounting forDerivatives Advanced Hedging Under IFRS, USA, John Wiley&Sons Ltd.
- Ross, S.A., ve Westerfield, R.W. Jaffe J. (2005). Corporate Finance, 7. Ed. USA, McGraw- HillCompanies.

Saito, R. ve Schiozer, R.F. (2005). Derivatives Usage and Risk Management by Non Financial Firms: A Comparison Between Brazilian and International Evidence. *Social Science Research Network*, New York: SSRN, 28.02.2005

Solnik, B. ve McLeavy, D. (2003). *International Investments*, 5.Ed., ABD, Pearson Addison Wesley,

SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları-8 (2007), *Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri*, Ankara.

Tenker N. (2004). IAS 39 Uygulamalarının Düşündükleri, *Review of Social, Economic&Business Studies*, Vol:3/4.

Türel, A. ve Selvi Y. (2007). Accounting Issues Related to Hedge Accounting For Derivatives. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt:9, Sayı:1, Mart.

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası İnternet Sitesi, Erişim:16.10.2012

<http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/detailsPage.aspx?tabid=489>

Wilson A. ve Heitger D. (2002). Accounting for Hedges: Foreign Currency Exposures. *Balance Sheet*, Vol: 10/1

